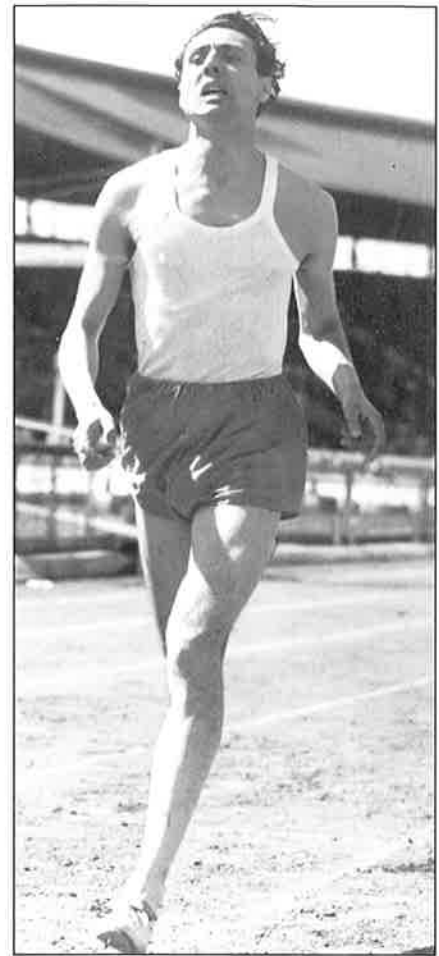

De eerste na-oorlogse jaren

Bevrijding

Na de bevrijding pakten de atleten de training zo goed en zo kwaad als het ging weer op. Vaak gebeurde dat in kleding, op schoenen en spikes die al lang aan vervanging toe waren. Schoeisel en sportkleding bleven nog lange tijd op de bon. Clubs zaten te springen om sportmateriaal, maar deviezenbeperkingen legden de import aan banden. Een aantal clubs was alles kwijt. Houten kleedruimtes, clubhuizen en tribunes waren ten offer gevallen aan het gebrek aan brandstof. Materiaal was gestolen of vernield. Geld was er bovendien niet. Met de atletiekbanen was het vaak ook niet best gesteld. Sintelbanen waren omgeploegd en gezeefd om cokes (een residu van steenkool) te zoeken voor verwarming. Sommige banen waren opgenomen in Duitse verdedigingslinies met loopgraven en tankwallen. Enkele banen waren na de bevrijding in gebruik bij de geallieerde troepen.

Zij konden daardoor niet of in beperkte mate worden benut. Andere waren volledig overgroeid met onkruid. Op de Nenijs-sintelbaan stond het zelfs tot kniehoogte. Wie wilde trainen, moest eerst wieden.

Frits de Ruyter in het White City Stadium in Londen

Doordat in vrijwel het gehele land voedselschaarste heerste, was het met de conditie van de sporters niet best gesteld. De prestaties én benen van vele atleten waren mager. De KNAU voerde daarom voor het wedstrijdgebeuren opnieuw beperkende bepalingen in. In 1945 mochten langere afstanden eerst niet en later sporadisch worden verwerkt.

De eerste trainingen na de oorlog waren vaak emotionele ontmoetingen met onderduikers, verplichte Duitslandgangers én atleten die de concentratiekampen en gevangnissen hadden overleefd. Clubs werden heropgericht. De *Athletiekwereld* verscheen weer om de veertien dagen. Het uit acht pagina's bestaande bondsblad kostte nog geen vier gulden per jaar.

Caesar uit het Limburgse Beek komt de eer toe de eerste wedstrijd in bevrijd Nederland te hebben gehouden. Dat gebeurde op 25 maart 1945. Beek behoorde tot het deel van Zuid-Limburg dat al in september

1944 door de Amerikanen was bevrijd. Zeventig atleten kwamen die dag aan de start voor de Bevrijdingsloop. De B-klasser Michel Hochstenbach van de vereniging Maurits was de winnaar van de eerste na-oorlogse wedstrijd. Nadat ook de rest van Nederland was bevrijd, werd bij een wedstrijd in het Olympisch Stadion door de starter met scherp geschoten. Startpatronen waren nog niet voorhanden, scherpe munitie des te meer. Na de bevrijding nam het aantal atleten snel af. Studies werden hervat. Vele jongens moesten in militaire dienst. Anderen kregen een baan en gingen hard aan de slag, vaak in het buitenland. Velen emigreerden. Jongelui stortten zich in grote getale in het uitgaansleven om de schade in te halen. Atletiekclubs raakten leden kwijt aan de padvindderij en andere organisaties die in de oorlogsjaren een sluimerend bestaan hadden geleid. De teruggang had ook te maken met de uitzending van duizenden militairen naar het voormalig Nederlands-Indië. Het dental van 19.788 in 1944 liep terug

tot 10.787 in 1948. Daarna zette een stijging in, maar pas in 1965 kwam de ledenstand boven het niveau van 1944.

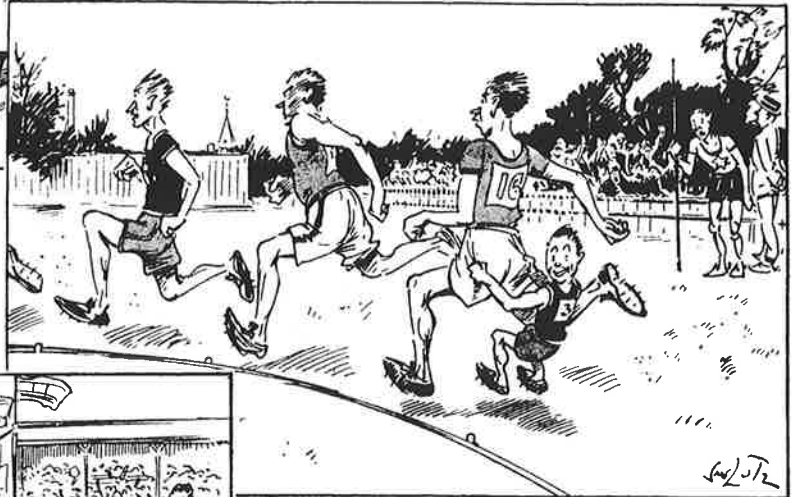
Frits de Ruyter bleef nog een aantal jaren een middenafstandloper van formaat, al was hij internationaal wat minder succesvol. Na de oorlog zetten allrounder Cor Lamoree (totaal 11 nationale titels), speerwerper Nico Lutkeveld (15) en kogelslingeraar Hans Houtzager (14) hun voor de oorlog begonnen successenreeks voort. Sjabbe Bouman, met elf opeenvolgende titels op de 800 meter, en de hele sprintelite waren niet meer van de partij. Bij de vrouwen was sprake van een bijna geheel nieuwe generatie, op drie na: Ans Niesink met 21 werptitels, Gerda van der Kade-Koudijs en Fanny Blankers-Koen die ook in kampioensmedailles grossierden.

In het harnas gestorven

De in 1910 geboren Aad de Bruyn deed nog steeds van zich spreken op discusswerpen, kogelstoten en

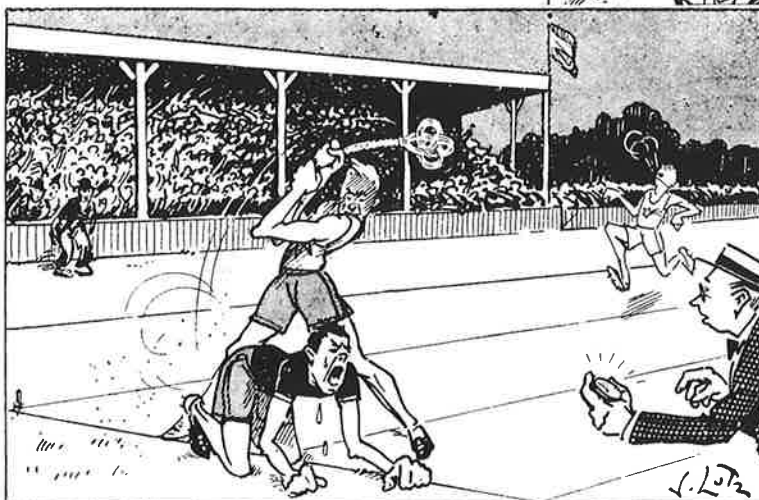
Hij nam de kop.

Tegen het einde zakte hij lelijk af.

De laatste horden nam hij op verrassende wijze.

Precies op de eindstreep werd hij geklopt.

De beroemde serie „atletiek-uitdrukkingen in beeld” van Jan Lutz uit de jaren omstreeks 1920.

Uit de Revue der Sporten, 1920

kogelslingeren. De beheerders van sportvelden zagen hem liever niet. Hij liet met zijn materiaal weinig van de grasmat heel. De Bruyn had zijn fiets versterkt om dan maar met zijn werpattributen in de Haagse duinen te kunnen trainen. De Bruyn over zijn training:

'Samen met mijn maatje Hans Houtzager (kampioen kogelslingeren) wierpen wij met allerlei soorten gewichten. Daaronder was een basaltblok van 17,1 kilo. Eenmaal per week gingen we houthakken, met een zware bijl. Een trainer hadden wij niet. Je moest alles zelfleren. Ik probeerde zoveel mogelijk literatuur over hetwerpen te lezen.'

Aad de Bruyn behaalde 35 nationale titels. Op kogelstoten werd hij vijftien maal achtereen Nederlands kampioen, een unieke prestatie. Zijn eerste nationale titel behaalde hij in 1932, de laatste in 1951. Hij kwam meer dan dertig keer uit voor de landenploeg.

De Bruyn had iets met kogels, hij nam er zelfs een mee in zijn graf. Op een avond in de oorlogsjaren was De Bruyn met enkele clubgenoten met een zaklantaarn op zoek naar een verloren discus in de bosjes aan de Laan van Poot in Den Haag. Een jonge agent kwam aangelopen. Hij vertrouwde de zaak niet en gaf bevel te blijven staan. Volgens De Bruyn liepen zijn metgezellen hard weg en was hij de enige die bleef staan. De agent beweerde dat ook De Bruyn het op een lopen had gezet. Hij had zijn revolver gepakt, op de vluchtende De Bruyn geschoten en hem in het linkerbeen geraakt. De Bruyn lag een week in het ziekenhuis. Daar vonden de artsen het beter de kogel te laten zitten. De bewuste agent, die we in 1997 nog over het voorval hebben aangesproken, wist zich alles nog precies te herinneren. Aad de Bruyn kreeg in 1991 tijdens de Nederlandse kampioenschappen in Eindhoven een hartstilstand, op het moment dat hij naar het kogelstoten stond te kijken. Met recht kan van hem worden gezegd dat hij in het harnas is gestorven.

Met de 'Pelikaan' in vijf dagen naar Oslo

Al snel na de oorlog zaten de internationale atletiekbestuurders weer om de tafel. Zij besloten de Europese kampioenschappen in ere te herstellen. Liefst zo snel mogelijk. Oslo werd in 1946 het trefpunt. De Nederlandse ploeg reisde per bus. Het vooroorlogse vehikel had de naam: 'De Pelikaan'. Vliegverbindingen en internationale treinen waren er in die dagen niet of nauwelijks. Op zaterdagmorgen vertrok de ploeg om zeven uur uit Enschede voor wat een onvergetelijke reis zou worden. Het zou de twintig deelnemers tot in lengte van dagen heugen. De eerste start in Oslo was pas op donderdag. De atleten hadden dus ruimschoots de tijd. Dat dachten zij. Op weg in het door bombardementen geteisterde Noord-Duitsland brak eerst bij Cloppenburg en later opnieuw bij Wildeshausen het vliegwiel. Beide keren werd het koelsysteem geruïneerd. Monteurs van het Britse bezettingsleger en welwillende Duitsers kregen de motor met veel kunst en vliegwerk weer aan de praat. In het holst van de nacht passeerde de bus de eindeloze ruïnes van Bremen. Vlak voor Hamburg begaf de benzineleiding het. Dit ongemak werd ook verholpen. Op weg naar Kiel had De Pelikaan opnieuw vertraging door een botsing met een paard. Vijftig (!) uur na vertrek bereikte de bus, na een barre tocht over kapot geschoten Autobahnen, de eerste overnachtings-

plaats in het Deense Kolding. De volgende dag zette de bus de tocht voort naar Kopenhagen. In die plaats werden Fanny Blankers-Koen en de andere sprintsters op de trein richting Oslo gezet om hén althans op tijd aan de start te krijgen. Na nóg een lekkende benzineleiding bleek de te kleine pont van Denemarken naar Zweden een nieuw obstakel. Het gezelschap belandde na veel problemen en uren wachten in het zuiden van Zweden. Twee dagen later bleef de bus in Noorwegen onder een viaduct steken. Met speren werd tevergeefs geprobeerd een doorgang te graven. Nadat de bus met veel moeite, achteruit rijdend, en met veel mankracht onder het viaduct was uitgewurmd, restte niets anders dan midden in de nacht een omweg te zoeken. Vijf dagen na vertrek, in de nacht van woensdag op donderdag, stond vlak voor Oslo een politieauto de verloren gewaande Nederlandse ploeg op te wachten om de atleten naar hun onderkomen te brengen.

De Twentse journalist Gerard Krämer heeft in de *Athletiekwereld* van september 1946 een uitvoerig verslag over deze reis geschreven. Hij voegde er met vooruitziende blik aan toe:

'Jaren later zal deze reis in de geschiedenis van de Nederlandsche atletiek een soort legende zijn geworden en uit historisch oogpunt bezien is het noodig iets vast te leggen van de vele lotgevallen, die ons deel zijn geworden.'

Nettie Timmer geeft met voorsprong het stokje over aan Gerda Koudijs. Het goud op de 4 x 100 is binnen

Jan Kleyn kampioen 100 meter in 1947. Tweede en derde zijn Jan Lammers (l) en Jo Zwaan (r). Pim Mulier reikt in het Olympisch Stadion de prijzen uit

Ondanks een reis met talloze hindernissen was Nederland in Oslo een toonaangevende natie. Gerda Koudijs won het verspringen (5,67 m). Zij eindigde daarnaast als zesde op de 100 meter (12,4). Fanny Blankers-Koen won de 80 meter horden (11,8), waarna zij met Gerda Koudijs, Martha Adema en Nettie Timmer het goud op de 4 x 100 meter (47,8) veroverde. Een eervolle vierde plaats bereikte Fanny Blankers-Koen op hoogspringen (1,57 m). Wim Slijkhuis liep op de 5000 meter een historische race tegen de Engelsman Sydney Wooderson. Het leverde hem de tweede plaats op en een Nederlands record (14.14,0). Discuswerpster Ans Niesink werd eveneens tweede: 40,46 meter. Speerwerpster Ans Koning eindigde als derde met 43,24 m voor Elly Dammers met 41,16 meter. In de kwalificatieronde had Ans Koning het Nederlands record al op 44,28 meter gebracht. De Nederlandse vrouwen wonnen het officiële landenklassement. De nieuwe sprintersgeneratie, Jan

Lammers, Chris van Osta, Jo Zwaan en Gabe Scholten, legde de 4 x 100 meter af in 42,3. Niet te vergelijken met de vooroorlogse successen, maar wel goed voor de vierde plaats. Polsstokhoogspringer Cor Lamoree werd, met een bamboestok, negende met 3,90 meter. Dat was overigens dezelfde hoogte als die van nummer zes. Met 49,86 meter eindigde Hans Houtzager als vijfde bij het kogelslingeren. Speerwerper Nico Lutkeveld deed het in Oslo met de achtste plaats (59,50 m) ook niet slecht.

Geeft geen aanstoot

De atletiekclubs in Rotterdam ontvingen in 1947 een brief van de Rotterdamse Raad voor de Lichamelijke Opvoeding. De raad meldde dat klachten waren binnengekomen over het zich geheel ontkleed was- sen en het zich eveneens naakt heen en weer bewegen tussen het waslokaal en de kleedkamer van het Nenijs-to-complex. De autoriteiten drukten de gebruikers op het hart

zich rondom kleed- en waslokalen zodanig te gedragen dat dit geen aanstoot gaf.

1948: Goudgerande Spelen

In 1948 kreeg Londen de Spelen, omdat Engeland onder Winston Churchill een belangrijke rol had gespeeld bij het beëindigen van de Tweede Wereldoorlog. De mannen huisden in legerbarakken. De vrouwen kregen onderdak in iets comfortabelere universiteitsgebouwen. Voor het eerst werden bij Olympische Spelen startblokken gebruikt. De Nederlandse ploeg bestond uit elf vrouwen en twaalf mannen. Fanny Blankers-Koen ging met vier gouden medailles naar huis. Zij won de 100 meter (11,9), 200 meter (24,4), 80 meter horden (11,2) en de 4 x 100 meter (47,5). Als slotloopster van de estafetteploeg die verder bestond uit Xenia Stad-de Jong, Gerda van der Kade-Koudijs en Nettie Witziers-Timmer, moest zij een achterstand van vier meter op Australië en drie op Engeland goedmaken. Het was het tweede succes van de ploeg. Enkele weken tevoren had het viertal het wereldrecord op de 4 x 110 yards op 47,4 gebracht. Internationaal was het nog nooit voorgekomen dat vier getrouwde vrouwen zo'n succesvol team vormden. Het had weinig gescheeld, of Fanny Blankers-Koen had in Londen de finale van de estafette gemist. Zij was de stad ingegaan om een regenjas te kopen. Een uur voor de wedstrijd was Fanny nog niet terug van haar uitstapje. Zij was opgehouden en legde de weg van de trein naar het stadion hardlopend af. De andere drie loopsters hadden het niet meer. Zij waren tegelijk boos én blij met haar komst. Spijt van haar uitstapje had Fanny niet. Het was volgens haar: 'een hele mooie regenjas'. Fanny was in 1948 wereldrecordhoudster verspringen. Volgens het chronologisch overzicht had zij aan dit nummer kunnen deelnemen. Voor de vier gouden medailles had zij al elf maal aan de start moeten verschijnen in een tijdsbestek van acht dagen. Deelnemen aan nog meer nummers had wel eens slecht kunnen uitpakken. Achteraf was er enige spijt, want de winnares behaalde met slechts 5,695 meter

Wim Slijkhuis in Londen derde op de 1500 en 5000 meter. Op de foto wint hij de serie van de 5000 meter voor de Belg Gaston Reiff, de latere winnaar

goud (wereldrecord Fanny 6,25 meter). Gerda van der Kade-Koudijs eindigde als vierde op dit nummer met 5,57 meter. De Zeeuwse Nel Karelse werd op hetzelfde nummer vijfde met 5,54 meter. De vijfde, zesde en zevende plaats op speerwerpen van Jo Teunissen-Waalboer (40,92 m), Ans Koning (40,33 m) en Elly Dammers (40,11 m) moeten ook vermeld worden. Ans Niesink deelde met de zesde plaats op discuswerpen (38,74 m) eveneens mee in de vreugde. Wim Slijkhuis completeerde het succes met twee bronzen medailles op de 1500 meter (3.50,4) en de 5000 meter (14.26,8).

Pech had Jef Lataster. Nadat hij op de 10.000 meter door de kopgroep was ingelopen, ging hij als vijfde over de eindstreep. Door een fout van de rondenteller zou hij een ronde te weinig te hebben gelopen. Lataster werd niet gediskwalificeerd. In plaats daarvan kwam in de uitslagenlijst achter zijn naam de

opmerking 'niet geplaatst'. Vlakbij het onderkomen van de Nederlandse atletes was een zwembad. Op een keer kwam de KNAU-voorzitter Paulen op bezoek. De vrouwen keken elkaar veelbetekend aan. Zij pakten Paulen beet, deden zijn horloge af en gooiden hem met kleding en al in het water.

Ondergewaardeerde atlete

Gerda van der Kade-Koudijs is ongetwijfeld een ondergewaardeerde atlete. Als je vraagt namen te noemen van de beste Nederlandse atleten aller tijden, dan ontbreekt bijna altijd haar naam. Dat is niet terecht. De Rotterdamse atlete heeft jarenlang tot de wereldtop behoort, maar had de pech te sporten in het tijdperk Fanny Blankers-Koen. Hierdoor bleven haar indrukwekkende prestaties enigszins in de schaduw. De op 29 oktober 1923 in Rotterdam geboren Gerda Koudijs was eerst lid van Hollandia. Later stapte ze over naar Victoria, de vereniging die haar vader in 1941 had opgericht.

Als veertienjarige liep zij al 12,6 op de 100 meter en sprong zij meer dan vijf meter ver. Zij behaalde drie nationale jeugdtitels op de 80 meter en twee op verspringen. Bij nationale seniorkampioenschappen vergarde Gerda van der Kade-Koudijs negentien medailles. In 1944 bleef zij met 11,0 op de 100 yards slecht tweetiende boven het wereldrecord. In hetzelfde jaar miste zij met 11,4 het wereldrecord op de 80 meter horden met ééntiende. Beide wereldrecords waren in handen van Fanny Blankers-Koen. Bij de Europese kampioenschappen van 1946 in Oslo behaalde zij goud op verspringen en eindigde zij als zesde op de 100 meter. Een tweede gouden medaille veroverde zij als lid van de estafetteploeg. Bij de Olympische Spelen van Londen 1948 werd zij vierde op verspringen, zij kwam een halve centimeter te kort voor brons en drie voor zilver. Zij behoorde in Londen tot de winnende estafetteploeg. Gerda van der Kade-Koudijs maakte driemaal deel uit van een estafetteploeg dat een wereldrecord verbeterde. Het is ook veelzeggend

dat zij vele jaren eervolle plaatsen innam op de wereldjaarranglijsten. Enkele voorbeelden: in 1942 stond zij derde op de 100 meter met 12,0 en eerste op de 200 meter met 25,2. In 1944 tweede op de 100 meter met 11,9 en zesde op de 200 meter met 25,9. In 1947 eerste op verspringen met 5,76 meter en vierde op de 200 meter met 25,2. Dat zij thuishoort in het rijtje van Nederlandse atletes van wereldklasse is buiten kijf.

Spiernaakt als protest

In 1948 vond een vrouweninterland plaats tussen de Italië en Nederland. De Nederlandse ploeg logeerde in Rome in een uitstekend hotel, met een prima service. Het jaar daarop kwamen de Italiaansen naar Rotterdam voor de returnwedstrijd in het Feyenoord Stadion. Zij werden ondergebracht in het Rotterdamse conferentieoord 'De Tempel'. Dit onderkomen lag aan de rand van de stad, ver verwijderd van het centrum. Bovendien liet de service veel te wensen over. De Italiaanse atletes pikten het niet.

Zij namen wraak door spiernaakt te paraderen langs verbouwereerde deelnemers aan een onderwijsconferentie.

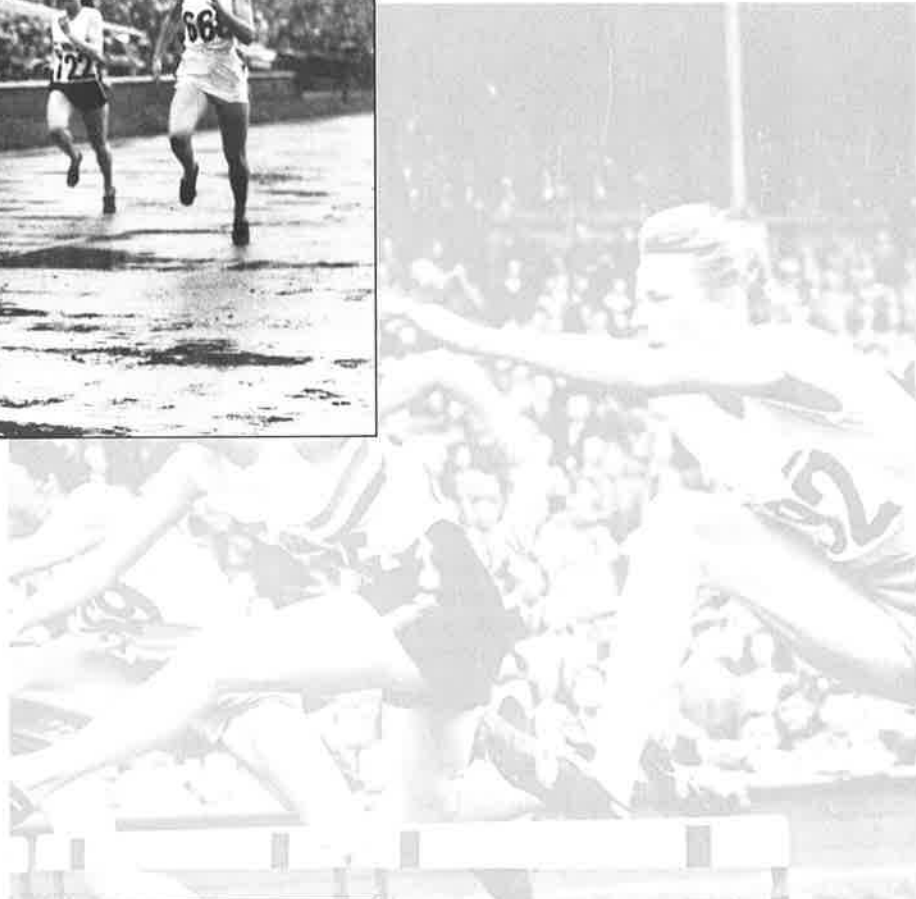

Ans Niesink zesde in Londen op discuswerpen

De succesvolle

Fanny's winst op de natte 200 meter

Haar nipte zege op de 80 meter horden

spelen van 1948 in Londen

De succesvolle estafetteploeg stapte na de oversteek per boot in Hoek van Holland in de trein, op weg naar huis. V.l.n.r.: Xenia Stadt-de Jong, Nettie Timmer, Gerda van der Kade-Koudijs, Fanny Blankers-Koen

De feestelijke intocht

*... en de beloning door Koningin
Juliana.
Rechts echtgenoot Jan*

Wil Lust derde op verpringen in Brussel. Zij emigreerde in 1954 als mevrouw Posma-Lust naar Nieuw-Zeeland

meter horden (11,1). Wim Slijkhuis won de 1500 meter in 3.47,2. Bovendien behaalde de vrouwen 4 x 100 meter ploeg zilver (47,4).

Het team bestond uit Xenia Stadde Jong, Puck Brouwer, Gré de Jongh en Fanny Blankers-Koen. De later naar Nieuw-Zeeland geëmigreerde Wil Lust behaalde zilver op het verspringen met 5,63 m.

De tweede plaats bij de mannen op dit nummer was voor de in Brussel woonachtige Gerard Wessels (7,22 m). Op de 200 meter ging Jan Lammers als derde over de eindstreep (22,1). Puck Brouwer werd op deze afstand vijfde (25,0).

50 jaar KNAU

Het vijftigjarig bestaan van de KNAU in 1951 werd gevierd met een receptie en een diner. De bond gaf een gedenkboek uit met als titel *Gouden Boek der KNAU* dat was samengesteld door Jan Blankers, Joop Haitsma en Jo Moerman. Het kostte 4,90 gulden. Van de leden

ontving het bestuur zes kostbare chronometers. De Amsterdamse clubs Sagitta, ADA, AAC en AV'23 schonken de Albert Spreebeker, die nog elk jaar wordt uitgereikt aan de beste junior. De ereleden, leden van verdienste en de dragers van het Unie-erekrus gaven het Uniebestuur een nieuwe voorzitterskamer. Deze wordt nog altijd op Unieraadsvergaderingen gebruikt.

'Vereniging Vrienden van de KNAU'

Na afloop van de jubileumreceptie ontstond uit een gedachtenwisseling van oud-leden het plan, elk jaar bijeen te komen voor een gezellig samenzijn. De oprichting van de 'Vereniging Vrienden van de KNAU' op 26 mei 1951, was het gevolg. Het was een gouden greep, want deze vriendenclub is nog steeds springlevend. Oud-KNAU-preses Ad Streng-holt was de initiatiefnemer en eerste voorzitter. Aanvankelijk was sprake van maximaal 250 leden. Later ging dit aantal in de richting van 300. De jaarlijkse reünie trekt

Puck van Duyne-Brouwer (31) tweede in Olympische finale in Helsinki. De Australische Marjorie Jackson (30) won

De KNAU kon niet anders doen dan de vrouwen te laten verhuizen naar hotel 'Regina' dat nabij het centrum was gelegen.

Nederland won beide interlands met respectievelijk 56-36 en 52-40 punten.

Acht medailles bij EK 1950

De Europese titelstrijd van 1950 in het Heysel Stadion in Brussel bracht nieuwe successen.

Fanny Blankers-Koen behaalde drie eerste plaatsen op de 100 meter (11,7), 200 meter (24,0) en de 80

altijd nog veel belangstelling van oud-atleten en vroegere bestuurders.

Bekende atleten hebben in de loop van de 20ste eeuw de voorzittershamer in handen gehad, onder wie de marathonloper Evert Wijburg, de 800 en 1500 meter-kampioen Frits de Ruyter, de 100 meter-kampioen Jan Kleyn en laatstelijk de PSV-sprinter Bob Vos.

De Spelen van Puck van Duyne-Brouwer

Intussen was de Nederlandse atletiek verrijkt met opnieuw een sprintster van wereldklasse in de persoon van Puck Brouwer, later bekend als Puck van Duyne-Brouwer. Geïnspireerd door de overweldigende successen van Fanny Blankers-Koen besloot zij in 1948 aan atletiek te gaan doen. Zij meldde zich bij het Haagse Celebes en ontwikkelde zich al snel tot een uitstekend sprintster. Bij de Europese kampioenschappen van Brussel in 1950 werd zij vijfde op de 200 meter in 25,0. Zij behoorde ook tot de estafetteploeg die zilver behaalde. Puck van Duyne-Brouwer verraste bij de Olympische Spelen van Helsinki van 1952. Zij behaalde de zilveren medaille op de 200 meter in 24,2. Een finaleplaats was haar toebedacht, maar op een medaille was niet gerekend. Tijdens de finale belandde de Zuid-Afrikaanse Daphne Hasenjager in haar baan. Zij wist even niet, wat haar overkwam. Al sprintend ging zij banen tellen en bemerkte dat niet zij maar de Zuid-Afrikaanse fout zat. Puck van Duyne-Brouwer over haar medaille:

'Ik had in Helsinki zilver gewonnen. Zilver met een hoofdletter. Ik, Puck, op het Olympisch schavotje met een goudsbloem van Karel Lotsy in mijn hand. Wie had dat ooit kunnen denken. Ik zag de Nederlandse vlag omhoog gaan. Mijn ademhaling stokte en ik gloeide van binnen. Ik moest bijna janken, maar ik was trots en blij. Het was allemaal zo verrassend en onverwachts gekomen. Ik kon nog maar nauwelijks geloven dat ik het was geweest die op het erepodium had gestaan.'

Twee jaar later behaalde zij bij de EK van Bern opnieuw zilver op de 100 meter in 11,9. Op dit nummer evenaarde zij in 1956 het Europese record van Fanny Blankers-Koen met 11,5. Het optreden van Fanny Blankers-Koen in Helsinki liep op een drama uit. Zij kreeg te kampen met een steenpuist en opgezette lymfeklieren. In slechte conditie begon zij aan de 100 meter. Zij won haar serie in 11,9. Op advies van de dokter liet zij de 100 meter verder schieten. Na penicilline-injecties lukte het haar wel de finale van de 80 meter horden te bereiken. Daar in weigerden haar benen dienst. Zij struikelde en staakte de strijd. Met gebogen hoofd keerde zij terug naar de start. Zonder Fanny eindigde de 4 x 100 meterploeg, met Nel Büch, Puck van Duyne-Brouwer, Wil Lust en Gré de Jong, in de finale op de zesde en laatste plaats in 47,8. In de series was het nationale record teruggebracht tot 47,1. Wil Lust behaalde de vijfde plaats bij het verspringen met 5,81 meter. De vijf vrouwen presteerden naar behoren. Dat gold niet voor hun vijf mannelijke ploeggenoten.

Fanny Blankers-Koen... atlete van de 20ste eeuw

Een 16-jarig meisje uit Hoofddorp gaf in de trainingen op het Amsterdamse Olympiaplein blijk van een groot uithoudingsvermogen. Zij had ook een stel lange benen. Haar eerst officiële wedstrijd liep ze op geleende spikes. Die waren zo groot dat ze moesten worden opgevuld met watten. Op 18 augustus 1935 deed zij voor het Amsterdamse ADA mee aan een 10 x 100 meter in Groningen. Inzet was het Nederlands kampioenschap. Het leek een fluitje van een cent voor de hoofdstedelijke atletes, maar één van de wissels mislukte, weg titel. De onervarenheid van het meisje Fanny Koen was de oorzaak van de ellende. De 800 meter leek beter voor Fanny Koen. Erg populair was die afstand bij de vrouwen niet. Na het échec van Groningen liep Fanny Koen een paar maal deze afstand, haar laatste op 22 september 1935. Bij die gelegenheid bracht zij het Nederlands record op 2.29,0. In dat jaar leerde zij Jan Blankers kennen. Blankers

was in 1931 en 1932 Nederlands kampioen hinkstapspringen. Over zijn ontmoeting met Fanny schreef hij later: *'wij maakten officieel met elkaar kennis en gingen een compagnonschap aan dat eens zou leiden tot een inniger band.'*

De vijfde plaats op de 4 x 100 meter en het hoogspringen bij de Olympische Spelen van Berlijn 1936 waren het begin van een gouden loopbaan, met een lange reeks schitterende en zeer aansprekende successen:

58 Nederlandse individuele
kampioenschappen
6 van de 8 titels bij de nationale
kampioenschappen van 1947
57 Nederlandse records
(waarvan 9 met nationale
estafette-ploegen en 17
met dubteam estafettes)
4 gouden Olympische medailles
(waarvan één estafette)
5 Europese kampioenschappen
(waarvan één estafette)
12 wereldrecords
(waarvan 3 estafettes)
13 Europese records
(waarvan 3 estafettes)

Deze opsomming krijgt nog meer betekenis, omdat door de Tweede Wereldoorlog twee Olympische Spelen en één Europees kampioenschap nooit zijn gehouden. Bovendien is haar loopbaan enige malen onderbroken geweest. Zij schonk in 1941 het leven aan een zoon en in 1946 aan een dochter. Fanny Blankers-Koen bleef lang actief. Na haar Londense successen (1948) ging zij nog acht jaar door. Zij beëindigde haar sportcarrière op 7 oktober 1956 in Amsterdam.

Naarmate de Spelen van Londen 1948 vorderden, kreeg zij van de internationale pers steeds mooiere benamingen, zoals 'the flying house wife, the flying Dutchwoman, the golden mother, the fastest house-mam' en 'the charming runner'. De bewondering gold niet alleen haar unieke prestaties. Zij werd ook gerespecteerd als de Nederlandse huisvrouw en moeder van twee

Opnieuw kreeg Fanny Blankers-Koen een hoge onderscheiding. De International Athletic Foundation benoemde haar op 21 november 1999 tot atlete van de eeuw. De winnares van vier gouden medailles bij de Olympische Spelen van 1948 in Londen ontving de onderscheiding tijdens het jaarlijkse atletiek gala in Monaco. Het was de terechte waardering voor de grote rol die zij in de atletiekwereld heeft gespeeld.

Bij de mannen ging deze prijs naar de Amerikaan Carl Lewis.

Voor de foto van de feestelijke gebeurtenis wordt verwezen naar de kleurenpagina's.

opgroeïende kinderen, die naast de zorg voor haar gezin kans zag zich te ontwikkelen tot 's werelds snelste vrouw. Op de vraag, hoe zij dit voor elkaar kreeg, was het antwoord steevast: *'Het is gewoon een kwestie van organisatie.'*

Na afloop van de Spelen gingen Fanny en echtgenoot rechtstreeks naar haar ouders in Hoofddorp. In de avonduren vertrokken de twee heimelijk naar Amsterdam. Daar brachten ze de nacht door bij een bevriend echtpaar. Om de schijn op te houden dat zij in Hoofddorp waren gebleven, namen zij de volgende ochtend de trein naar Haarlem en gingen vervolgens opnieuw naar Amsterdam. Na aankomst begon een triomftocht vanaf een volgepakt Centraal Station. In een open, roodgelakte landauer met vier bepluimde appelschimmels, geëscorteerd door palfreniers met versierde zwepen, reed zij als een koningin door Amsterdam. Het verkeer lag volkomen stil. Tienduizenden verdrongen zich langs de route. Vele toeschouwers waren in bomen, lantaarnpalen en op daken van trams en bussen geklommen. Zij werd bedolven onder geschenken. Dolenthousiaste supporters spanden zelfs de paarden van haar rijtuig uit en trokken dat

verder. Zij kreeg een fiets aangeboden, omdat zij altijd op het herenrijwiel van haar man naar de trainingsbaan ging.

Ontroerend was soms het medeleven. Suiker was, zo kort na de oor-

log, nog op de bon. Een vrouw langs de route schonk Fanny haar suikerbommen met de woorden:

'U zult in deze dagen heel wat kopjes thee moeten schenken.'

Fanny kreeg van alles in haar handen gedrukt. Daarbij was ook een fles advocaat. In haar enthousiasme zwaaide zij hiermee naar de juichende menigte. Prompt kreeg zij van de geheelonthouders-organisatie 'De Blauwe Knoop' een brief met het verwijt dat het maken van reclame voor alcoholische dranken ongepast was geweest.

In 1949 werd zij benoemd tot ridder in de Orde van Oranje-Nassau. Koningin Juliana spelde haar persoonlijk de versierselen op. Uit handen van Prins Bernhard ontving zij de erepenning van het NOC. De KNAU benoemde haar tot erelid. Fanny Blankers-Koen kreeg na de Spelen geen rust. Haar populariteit was tot ongekende hoogte gestegen. De hele wereld lag aan haar voeten en wilde haar zien. Zij kwam uit op invitatiewedstrijden in Zweden en Finland, maar ook in de Verenigde Staten, Australië, Nieuw-Zeeland en Zuid-Afrika. Fanny sloeg, noodgedwongen, ook veel invitatie af.

Zelden gebeurd: Fanny Blankers-Koen en Foekje Dillema samen in de 4 x 100 meter in Groningen

De Friese commissaris van de koningin Linthorst Homan feliciteert de ploeg van het Leeuwarder Vitesse na verbetering in 1949 van het nationale record 4 x 200 meter. v.l.n.r. Corrie Hospes, Baukje Jongsma, Foeke Dillema, Nellie de Jager

'Het leek,' zei echtgenoot Jan Blankers, 'alsof nergens meer een wedstrijd kan slagen als Fanny niet aan de start komt.'

Na haar atletiecarrière was zij van 1958 – 1969 voorzitter van de 'Dames Advies Commissie' van de KNAU. In dezelfde periode was zij zevenmaal chef d'équipe van nationale vrouwenploegen voor Olympische Spelen en Europese kampioenschappen.

Van het Internationaal Olympisch Comité ontving zij in 1952 de Taher-Pacha-Beker. Bij de Diergaarde Blijdorp in Rotterdam staat sedert 1956 een bronzen beeld van Fanny dat door de Rotterdamse beeldhouwer Han Rehm is vervaardigd. In 1957 bracht de Dominicaanse Republiek een postzegel uit met haar beeltenis. In 1982 ontving zij in New York de onderscheiding die verbonden is aan de 'Women's Sport Hall of Fame'. Zij werd daarmee geëerd als een van de grootste atletes aller tijden. Tijdens het congres van de IAAF in 1993 in Stuttgart kreeg zij de IAAF-plaquette. Als Nederlands sportambassadrice bij uitstek en op grond van het vele werk dat zij op organisatorisch gebied had verricht, bevorderde Koningin Beatrix haar in 1994 tot officier in de Orde van Oranje-Nassau. Zo'n hoge onderscheiding was nog nooit een sportvrouw ten deel gevallen. Haar betekenis voor de vaderlandse sport kon niet beter worden gewaardeerd.

Foekje uit Burum

Zij kwam uit Burum, een klein dorp op de grens van Friesland en Groningen. Foekje heette zij, voluit Foekje Dillema. Hårdlopen kon zij. Niet gracieus en sierlijk, maar wel energiek en fors, mannelijk bijna. Foekje Dillema verscheen ten tonele in de tijd dat Fanny haar triomfen vierde. Vergelijkingen werden al snel getrokken. De media probeerden het tweetal tegen elkaar uit te spelen: Fanny Blankers-Koen, de begaafde en talentvolle Sagitta-atlete, op het toppunt van haar kunnen, tegen de razendsnelle en stoere atlete van Vitesse uit Leeuwarden. De Friezin werd al snel betiteld als de op één na snelste vrouw van de wereld. Zij versloeg in 1949 in het Feyenoord Stadion tijdens de landenwedstrijd de Italiaanse sprintsters. Foekje Dillema won in het befaamde White City Stadium in Londen opnieuw, wat haar de eretitel 'athlete of the match' opleverde. Op 18 juni 1950 won de zij de 200 meter tijdens de Olympische Dag. Zestigduizend mensen, onder wie Koningin Juliana en Prins Bernhard, maakten mee dat zij het Nederlandse record van Fanny Blankers-Koen met ééntiende verbeterde en op 24,1 bracht.

Nederland was weer een topsprinter rijker. Zo leek het, want kort na de Olympische Dag kwam haar naam niet meer in de uitslagen

voor. Ranglijsten werden geschoond en van een recorderkenning was geen sprake meer. Zij werd doodgewezen in de *Atletiekwereld*, nadat de twijfels over Foeekjes honderd procent vrouw-zijn door een op-verzoek van de KNAU ingesteld medisch onderzoek waren bevestigd. Het probleem, hoe Foekje Dillema zonder argwaan over te halen zich te laten keuren, was gauw opgelost. Als dekmantel riep de KNAU nog andere vrouwen van de nationale ploeg op voor een bezoek aan de gynaecoloog. De voor de schijn opgeroepen atletes waren allesbehalve te spreken over de opgelegde keuring. In die jaren waren sekse-testen niet alleen ongebruikelijk, maar ook stuitend. De meer vrouwvriendelijke sekse-testen – onderzoek hoofdhaar of wanguitstrijkje (salivatest) – zijn van latere datum. Geen van deze testen waren betrouwbaar. Els Stolk, bondsarts van de KNAU, zei hierover in 1999:

'Al vanaf haar jonge jaren heeft Foekje Dillema als vrouw geleefd en volgens de huidige criteria van de IAAF zou er nu niets aan de hand zijn geweest.'

De wijze, waarop Foekje Dillema de uitslag kwam te weten, verdient evenmin een schoonheidsprijs. Zij stond op 13 juli 1950 in Utrecht met de Nederlandse ploeg te wachten op de trein die hen naar Carcassonne zou brengen voor een landenwedstrijd tegen Frankrijk. Op het perron werd haar door officials te verstaan gegeven dat zij uit de ploeg was verwijderd. Men had haar eerst uit Friesland laten komen om haar daarna, totaal ontredderd, naar huis te sturen! Velen waren geschokt en verbijsterd over de gênante wijze, waarop zij was behandeld. Het was het trieste einde van een weergalozes sprintcarrière. Het bondsblad kwam met een uitgebreid verslag over de wedstrijd in Frankrijk, maar verzweg haar absentie. *Vrij Nederland* publiceerde op 4 januari 1997 een uitgebreid artikel over dit drama. Dit blad kwam tot de conclusie dat Foekje Dillema willens en wetens was beschadigd en dat de zaak riekte naar achterkamertjespolitiek en doofpot.

Wim Slijkhuis, stijlvol als geen ander

Het ging bij de op 13 januari 1923 in Leiden geboren Slijkhuis kennelijk als vanzelf. Hij leek zich nauwelijks in te spannen. Souplesse en veerkracht lieten Slijkhuis nooit in de steek, ook niet in de blubber van een veldloop of op een sintelbaan vol plassen. Ging het tempo omhoog, dan blééf de schoonheid van het lopen.

De stijl van Slijkhuis was een lust voor het oog. Hij liep als een hinde. De Engelsen waren zo lyrisch dat zij zijn stijl beschreven als *'the poetry of motion'* (de dichtkunst van beweging).

Slijkhuis viel al op jonge leeftijd op. In 1940 deed hij op Duindigt als 17-jarige mee aan de jaarlijkse Silver Rush van de Trekvogels. De C-klasser Wim Slijkhuis won de loop volkomen onverwacht. Het was het begin van een grootse sportcarrière. In de oorlogsjaren hield hij opruiming onder de bestaande Nederlandse records van 1500 tot 5000 meter. Op de laatste afstand bracht hij het record in een periode van drie jaar zelfs met een minuut omlaag. Slijkhuis' ster rees vooral ná de oorlog. Zijn successen op Olympische Spelen en Europese kampioenschappen zijn elders al gememoreerd. In 1949 liep hij de 1500 meter in 3.43,8. Hij bleef hiermee slechts

achttiende seconde boven het wereldrecord. In dat jaar won hij in de befaamde Madison Square Garden in New York als eerste niet-Amerikaan het indoorkampioenschap op de mijl.

Met masseur Leo van der Kar, die later een keten van sportzaken (Perry Sport) opbouwde, reisde Slijkhuis in zijn glorie-tijd over de hele wereld. In 1951 nam hij het nationale record op de 10.000 meter over van Jef Lataster die een aantal jaren het gezicht op deze afstand had bepaald. Slijkhuis werd achttien keer Nederlands kampioen.

Hij verbeterde in totaal 26 nationale records van de 1500 meter tot en met de uurloop. Een hardnekkige achillespeesblessure betekende in 1954 het einde van zijn loopbaan.

Wim Slijkhuis kreeg in 1948 half Nederland over zich heen. Hij zou tegen de amateurregels hebben gezondigd. Het ging om een radio die hij als de grote publiekstrekker zou hebben bedongen bij de Utrechtse Singelloop. Slijkhuis werd geschorst. Dat betekende ook een startverbod voor wedstrijden in België, waar mooie prijzen te verdienen waren. Meer dan een halve eeuw later zei Wim Slijkhuis daarover:

'Het was allemaal zo opgeblazen.

Ik had niet om een radio gevraagd, maar om een aansluiting voor mijn platenspeler.

Je kunt je voorstellen dat ik niet overliep van sympathie voor de Nederlandse officials.'

In een ander interview zei Wim Slijkhuis:

'Na afloop van een Kerstveldloop in Delft, die ik in de blubber, maar zonder spikes won, kwam een zeer gesoigneerde meneer op me toe, Van der Werff, bankier en in die tijd voorzitter van de atletiekunie: "Waarom loop jij op gymschoenen?" En ik: "Omdat ik geen spikes heb, meneer." Zegt ie: "Jij komt toch uit Leiden? Daar is een sportzaak, waarvan ik de eigenaar ken. Volgende week ga je daarheen en dan ligt een paar spikes voor je klaar. De eigenaar weet ervan."

Ik ben er heen gegaan. Ik vergeet het nooit. Spikes van leer, die kosten toen negen gulden vijf en zeventig. Een jaar lang heeft Van der Werff ook al mijn reiskosten vergoed.' (uit 'Runnersworld' in 1996)

Noviteiten

De jaren vijftig en zestig gaven tal van ontwikkelingen te zien die de prestaties moesten bevorderen. Fabrikanten van materialen werden steeds vindingrijker. Er kwamen lichtere schoenen en aan werpmateriaal werd ook gesleuteld.

In 1953 verscheen de 'Bud-sigaar', genoemd naar de Amerikaan Bud Held. Hij kwam in dat jaar met deze stalen speer met excellente vluchteigenschappen als eerste over de 80 meter (80,41). Het tijdperk van de aerodynamische speren was begonnen. Grote beroering ontstond in 1956. De Spanjaard Manuel Clavero overbrugde met draaibewegingen met een met zeep ingesmeerde speer de afstand van 90,30 meter. Aan deze gevaarlijke manier van werpen kwam spoedig een einde door aanpassing van de reglementen. De speerwerper moest voortaan met zijn gezicht in de werprichting blijven. In 1990 werd bij het EK in Split door twee atleten geworpen met de door de Hongaar Miklos Nemeth ontworpen speer, met nog betere aerodynamische eigenschap-

pen. Later verbood de IAAF de zogeheten 'Nemeth-speer'. Hierbij bleef het niet, want in 1984 bereikte de Oost-Duitser Uwe Hohn de afstand van 104,80 meter. Om ongelukken te voorkomen schreef de IAAF een speer voor met een verlegd zwaartepunt, waardoor de 'vluchtkwaliteit' werd verminderd en de speer sneller 'dook'. Ondanks de aanpassing in 1986 is de magische grens van 100 meter weer in zicht. In 1996 stond het wereldrecord alweer op 98,48 meter (Jan Zelezny).

De slingerkogel bestaat uit ijzer, koper of ander materiaal dat tenminste even hard moet zijn als koper. In de jaren zestig introduceerde een slimmerik een kogel met een kern van wolfram. Het gewicht van de bol bleef gelijk, maar door de grotere dichtheid was de diameter kleiner. Het reglement schreef voor dat de lengte van de draad, gemeten vanaf de slingerkogel tot de binnenzijde van de handgreep, niet langer mocht zijn dan 1,215 meter. Door de kleinere kogel kon de draad worden verlengd en dat maakte het mogelijk grotere afstanden te bereiken. Het voordeel verdween, nadat voor de kogel een vaste diameter was vastgesteld.

In 1961 bracht de Amerikaan George Davies met een fiberglasstok het wereldrecord polsstokhoog op 4,83 meter. Ondanks veel verzet werd het gebruik van deze zeer buigzame stok toegestaan en erkende de IAAF het wereldrecord. De introductie van de 'katapultstok' betekende het einde van de aluminium en stalen stokken en zorgde voor een enorme progressie in prestaties. Records werden met decimeters verbeterd. In 1960 had de Amerikaanse Olympische kampioen Don Bragg met een stalen stok het wereldrecord op 4,80 meter gebracht. Na de invoering van de fiberglasstok loofde hij een fors bedrag uit voor degene die het zou lukken, met een stalen stok zijn prestatie te overtreffen. Niemand is op de uitdaging ingegaan.

In Frankrijk ontwierp men een holle discus met de juiste afmetingen en het juiste gewicht. De holle ruimte werd met kwik gevuld. De discus

(Obol) had daardoor de neiging spiraalvormig te gaan bewegen, waardoor de voorwaartse beweging toenam. De Tjech Ludvik Danek vestigde met deze in onbruik geraakte discus een wereldrecord.

De Rus Juri Stepanov vestigde in 1957 met 2,16 meter een wereldrecord hoogspringen. Hij sprong met een zool die enkele centimeters dikker was dan normaal. Ook de 'Stepanov-schoen' werd door de IAAF verboden door een maximale zoldikte van 13 millimeter voor te schrijven.

Janus van de Zande

De op 16 september 1924 in Halsteren geboren Janus van de Zande was de eerste Nederlandse marathonloper van internationale betekenis. Hij was klein van stuk, maar zijn daden op de langere afstanden waren groot. Ook zonder tv-beelden

Janus van de Zande... bakker uit Halsteren

was hij in zijn glorietijd zeer populair. Hij nam deel aan de marathon van de Olympische Spelen van Helsinki 1952 en aan die van het Europees kampioenschap van Bern 1954. Over Helsinki zei Janus van de Zande:

'Ik liep daar erg goed en had halverwege bij het keerpunt bijna dezelfde tijd als de latere winnaar Emil Zatopek.'

Een ereplaats was niet weggelegd voor de bakker uit Halsteren. Hij werd 15de in 2.33,50. Van de Zande werd negen keer nationaal kampioen en bracht dertien maal een Nederlands record op zijn naam. Rond de eeuwwisseling loopt Janus van de Zande nog altijd, 'een beetje trimmen' noemt hij het. 'Daar had ik in die tijd geen gelegenheid voor, 's avonds hooguit een uurtje trainen en dan gauw naar bed, want elke morgen liep om vier uur de wekker weer af. En m'n mooiste triomf? Misschien was dat wel toen ik voor de tweede maal, tegen veel sterkere tegenstanders, "Dwars door Berlijn" won.'

Veel evenementen, veel activiteiten

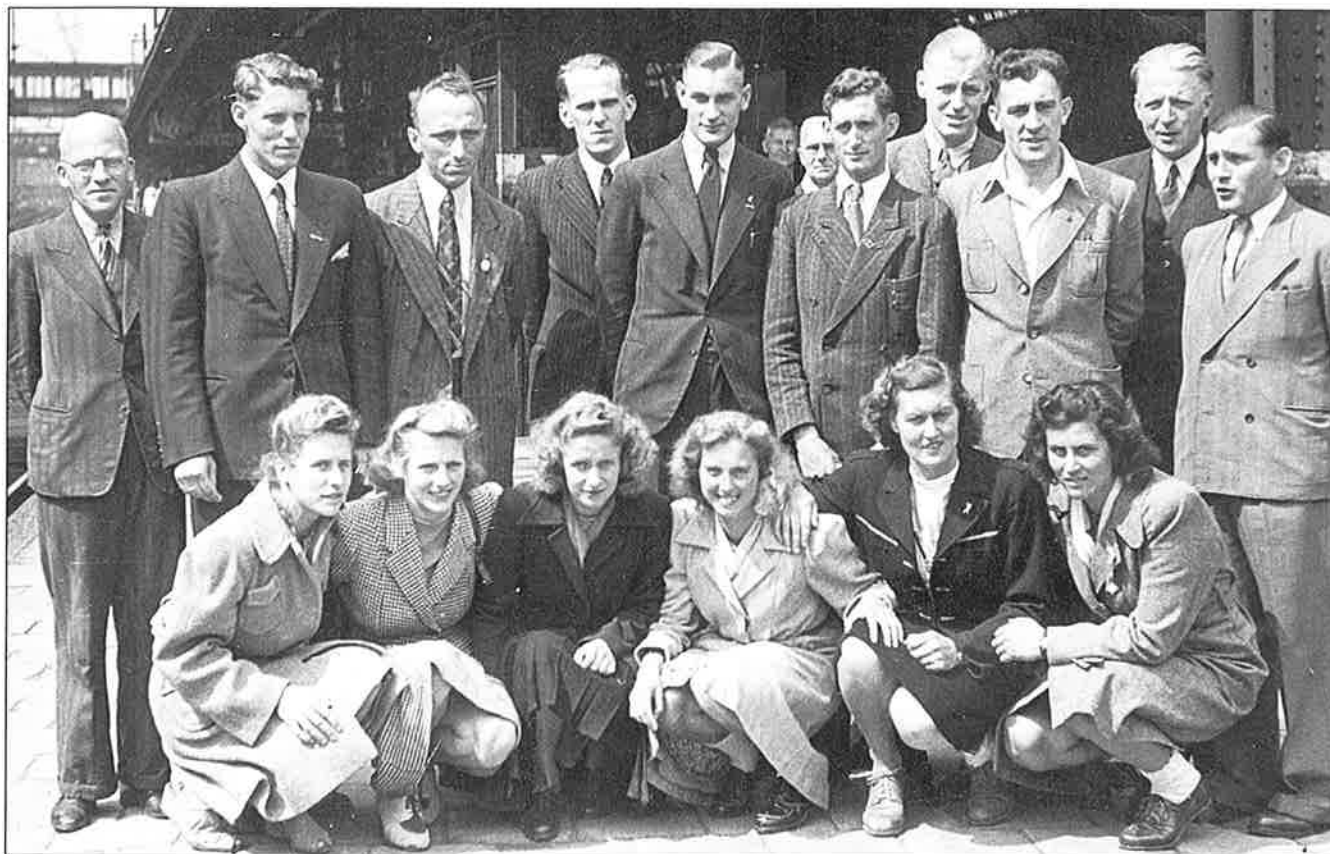
De na-oorlogse periode stond bol van activiteiten met prima prestaties.

Het aantal gras- en sintelbanen was nog steeds bijzonder klein. Er was volop belangstelling van het publiek met een Twentse top bij wedstrijden in Hengelo in 1949, waar op de opening van Stadion Veldwijk 18.000 mensen afkwamen. Dit stadion werd later vernoemd naar Fanny Blankers-Koen. In Leeuwarden liep het IJsbaanterrein vol toeschouwers voor het sprintfenomeen Foekje Dillema. PSV trok het maximaal mogelijke aantal toeschouwers bij het Nederlands kampioenschap. Het Feyenoord Stadion, in 1949 strijdtoneel van Nederland - Italië bij de dames, kreeg veel publiek. Bij de ingang van de Nenijsbaan in Rotterdam prijkte meer dan eens het bordje: 'Uitverkocht'. Het Olympisch stadion boekte een na-oorlogs record met 22.000 mensen die na de Spelen van 1948 Zatopek, Slijkhuis, Fanny

Blankers-Koen en tal van andere internationaal vermaarde cracks aan het werk wilden zien. Dit stadion liep menigmaal jaarlijks vol voor de Olympische Dag, waar gymnasten, wielrenners, atleten, ruiters en voetballers voor sport van

hoog niveau zorgden. In 1947 trok dit evenement 50.000 toeschouwers. Daarin kwam later de klad door de devaluatie van het voetbalgebeuren. De opbrengsten vielen tegen en in 1958 was het met de Olympische Dag gedaan.

Het internationale programma bestond na de oorlog in toenemende mate uit landenwedstrijden, waarvan de KNAU er tientallen heeft afgewerkt. Het reisbureau had aan de KNAU een goede klant. In 1951 trad Nederland voor de zestiende maal aan tegen België.

Het merendeel van de ploeg EK Oslo 1946. v.l.n.r. staande: Rijlaarsdam (trainer Zeeburg), Nico Lutkeveld, Jo Moerman (leider), Anton Blok, Gabe Scholten, Wim Slijkhuis, Jo Lammers, Cor Lamoree, Jan Blankers (coach), Leo van der Kar (masseur), zittend: Elly Dammers, Fanny Blankers-Koen, Janny Adema, Nettie Timmer, Ans Niesink, Ans Koning

De vier atletes van het Amsterdamse Sagitta die in 1950 het Nederlands record 4 x 200 meter verbeterden tot 1.46,6. v.l.n.r. Nel Buch, M.A. v. d. Ploeg, Gré de Jong en Fanny Blankers-Koen